

ביטאון התאחדות עולי יוגוסלביה לשעבר בישראל

דצמבר 2011

מספר 1

שנה 59

דבר היו"ר

דרישת שלום חמה מרחוק מעבר לים, נולד לנו נכד ראשון ונסענו לעזור קצת לבת שלנו. גוף שמתפקד כמו שהתאחדות מתפקדת, חייב תודה לוועד שלו. התברכנו בוועד הרמוני שכל אחד משלים את השני וביחד עושים את העבודה.

את שנת 2010 סיימנו בתרועה רמה! בהרצאה של מר בועז גבעון, השעון והזמן ובערב היוגוסלבי שערכנו ביהוד, השני בסדרת ערבים יוגוסלביים מתוכננים. הערב היה הצלחה גדולה, בדיוק כמו קודמו בכרמיאל (כתבה נרחבת בהמשך).

את שנת 2011 פתחנו בהרצאה של מר שי אגמון, נכד ליוצאי יוגוסלביה, שהתקיימה בחיפה. מר שי אגמון הוא חוקר ציפורים ומבכירי מדריכי הטבע בארץ. נושא ההרצאה, "החי בארץ התנ"ך" והיא הקסימה את המשתתפים הרבים שהגיעו לשמוע את ההרצאה, למרות הגשם העז שירד. גם על ההרצאה תוכלו לקרוא בהמשך העיתון.

בתחילת חודש פברואר נבקר במוזיאון הפלמ"ח "מוזיאון הפלמ"ח הינו מוזיאון חוויתי המעביר למבקר באמצעות סיפורם של היחיד והקבוצה את מורשת הפלמ"ח עם הקמתו, כאשר צועדים לאורך סיפור הפלמ"ח, דרך האימונים, המאבק בבריטים, הבאת המעפילים ועד למלחמת העצמאות, שהיוותה את שיא פעילותו של הפלמ"ח. (מתוך אתר המוזיאון), אחר כך נקבל הסבר ומידע, מגב' פנינה ירוחמי, מהמוזיאון, על אוניות המעפילים שיצאו מיוגוסלביה.

היד עוד נטויה, ואנחנו מתכננים עוד הרבה אירועים, אך הכל תלוי בכם, חברות וחברים, ככל שתצטרפו מוקדם יותר להתאחדות, כך נוכל לעשות יותר!

בעיתון של חודש דצמבר שלחנו הוראות תשלום לבנק הדואר. אנא שלמו את דמי החבר, מוקדם ככל שאפשר, בכדי שנוכל לתת לכם יותר.

אבי אלבכרי תוכניות הבישול

מבול תוכניות הבישול, השוטף לאחרונה את המרקעים, חשף אותי כמו רבים אחרים, לעולם קסום של אוכל מכל המינים והסוגים, לשיטות בישול חמרי גלם וכלים שעושים את החיים במטבח לקלים.

השפים משום מה מבשלים בכל מקום. באולפן, במטבח של אזרחים, בשוקים, בטבע, בתחנת מכבי אש, על סירות, על החומה הסינית ועל פיל עומד.

כל אלה הותירו אותי רעב ובטוח כי גם "אני יכול" והחלטתי להתחיל לבשל.

צעד ראשון היה כמובן לרכוש כלים שיעשו את העבודה. אחרי שקניתי סט סכינים בכמה אלפי שקלים, לא הייתה ברירה אלא להמשיך ולרכוש סירים ומחבטות איכותיים עם ציפויים למיניהם שהמזון לא ידבק או יישרף, אשר החלו לשרוף את חשבון הבנק שלי.

המוכרים בחנויות הכלים והמכשירים כבר החלו להכיר אותי אישית ולעשות לי הנחות במיוחד כשרכשתי תנור ומיקסר מקצועיים. הבית החל להתמלא בקרטונים שלא ידעתי בדיוק היכן לשים אותם.

עבר בי הרהור של בניית מטבח חדש עם משטח עבודה ראוי, מקום לכל המכשירים עם מגרות וארונות פנאומטיים.

דבר גרר דבר, רכישת מקרר חדש היה בלתי נמנע כדי לאחסן בו את הבשר ומוצרים אחרים שרכשתי בטרופ.

כאן כבר התערב מנהל הבנק שלי והחל לשלוח איתותים של חסימת חשבון וחשבון ריבית על החריגה ממסגרת האשראי.

אחרי שהבנתי כי בסופר לא אמצא את הבשר האיכותי שהשפים תמיד מראים, התחלתי לתור את הארץ אחרי אטליזים עם הבשר המשובח.

את הבשר הובלתי הביתה במקרר מיוחד למכונית אותו רכשתי ואליו הוספתי מקרר ליינות. היינות עשו שמות בחשבון הבנק שלי והרי אסור לקנות יין לבישול שלא היית שותה אותו. השלמת הדרוש לבישול איכותי, כללה שמנים, רטבים ותבלינים מיוחדים וכלי הגשה הראויים לשף.

בבית נערמו כבר אריזות ענק של מקררים, תנור, מיקסר וחבילות מזון כלים וכלי אוכל. כדי לנוע נאלצנו להדחק ולדלג מעל הקרטונים.

את תוכניות הבישול האהובות עברנו לראות בחדר השינה.

אחרי הכנות רבות, חגרתי בחגיגות את הסינר החדש ונגשתי להכנת האוכל. בסכין השפים עם המגרעות המיוחדות למניעת הדבקות המזון פרסתי בחגיגות שני סטיקים עבים והנחתים על מחבת הפסים היוקרתית שחוממה היטב לפני כן. סלט העשבים המיוחד עם עגבניות שרי, פטריות, גרעיני רימון וזרעים למיניהם, תובל כראוי בשמן זית ורוטב ששכחתי את שמו.

הנחתי את הסטיקים על הצלחות והייתי גאה במומחיותי.

מזגתי בחגיגות יין משובח בשתי כוסות בדולח, מרוצה מעצמי.

טרם הביס הראשון, החריד אותי הטלפון. מעברו השני של הקו הודיעני חגיגת מנהל הבנק על סגירת החשבון.

כאשר התעוררתי בבהלה, מבועת מזיע ומודאג, שמחתי להבין אחרי שחזרתי לעצמי, כי כל חלום הבישול האיכותי היה חלום בלהות.

מירי דרמן

הזמן והשעון, הרצאתו של מר בועז גבעון

ביום חמישי ה- 23.12.10 התכנסו, חברות וחברים, ב"בית קהילות עולים" שבירושלים, לשמוע את הרצאתו של מר בועז גבעון.

בועז מתמחה בתחומים רבים ומגוונים הקשורים בעיקר בהיסטוריה, גיאוגרפיה ומדע פופולרי.

כמו כן בועז הינו חבר חדש בוועד של HOJ ותורם רבות מניסיונו וזמנו להתאחדות: כותב בעיתוננו "גשר" את המדור "הידעת?", מתנדב להרצות לחברי קהילתנו והפעם נושא ההרצאה היה: "הזמן והשעון".

בהרצאתו הבהיר בועז מהו זמן, איך מחשבים אותו ואיך מגדירים אותו: החל מהזמן מבחינה פילוסופית וגמור בחישובו הפרקטי.

כמו כן סיפר על תולדות השעון, שהוא אחד המכשירים החשובים והקדמוניים לחישובו הפרקטי של הזמן: החל בשעון שמש וחול וכלה בשעונים דיגיטליים ושעון אטומי. (שעון אטומי הומצא לאחרונה ומדייק כדי 1 חלקי מיליארד של שנייה ! ....)

המשתתפים נהנו מאוד מההרצאה ומהדרך בה נתנה, בצינים את הסגנון השוטף והמובן לכל, אפילו בתחומים מורכבים כמו נושא הזמן והשעון כמודד את הזמן.

משפחת רוט מחפשת את הלנה-הלה רוט.

אלכסנדר (שלום) רוט התגורר בוינה לפני האנשלוס. אדוארד רוט, אבא של אלכסנדר ואשתו השנייה, שרה, התגוררו בעיירה גולס בבורגלנד אוסטריה וניהלו שם, עד הגירוש באנשלוס, בשנת 1938, בית מסחר. אחרי הגירוש הם עלו ארצה. רודולף ואירמה, הורי מרגרט-מרגיט-דייכא למשפחת לוינגר, אשתו של אלכסנדר, התגוררו בוינה וניהלו בית מסחר לצרכי בניה. גם הם עלו ארצה, כנראה בשנים 1935-6, אך תאריך עלייתם המדויק אינו ידוע. הם התגוררו בתל-אביב עד יום מותם. לאדוארד רוט- שלושה ילדים מאשתו הראשונה : אלכסנדר (שלום) רוט, שרה-אירן וטובה-גרטי-גיטל ושני ילדים מאשתו השנייה: יצחק ושושנה. אלכסנדר רוט ואשתו מרגיט, היו ממארגני יציאת הטרנספורטים מאזור הרייך. הם יצאו לדרך עם ילדתם הלנה-הלה אשר נולד בוינה בתאריך 24.9.1933, ביחד עם קבוצת מעפילים בת כ-1200 איש. בדרכם נאלצו להישאר ביוגוסלביה בעיירה קלאדובו והעיר שאבץ. בסופו של דבר נרצחו כמעט כל חברי הקבוצה. לפני כמה חודשים התגלו לאחייני, אלכסנדר רוט, החיי כאן בארץ, מכתבים ותמונות מן הזמן ששהו ביוגוסלביה. מן המכתבים עולה כי אלכסנדר רוט היה אחד מחמשת מארגני הקבוצה וחתום יחד עם אחרים על מכתבים רבים ששיגרו בניסיונות להצילים. בין התמונות שנמצאו ואשר היו אגורות שנים אצל אימה של מרגיט לוינגר-רוט, נמצאת גם תמונתה של הלנה-הלה בת ה-7, המטיילת עם "דודה טרי" ברחובות בלגרד. השתיים נראות מאושרות ובריאות.

אף אחד ממשפחת רוט אינו יודע מי זאת אותה "דודה טרי".

כאשר החלו לחקור אודות גורלם של הדוד הדודה וביתם, התגלה כי ברשימות הנספים רשומים רק הדודים אך לא הבת הלנה. המשפחה חשה, כי יתכן, והלנה-הלה נמסרה ל"דודה טרי" בבלגרד ואולי לא נפטרה או נרצחה עם האחרים. יתכן והיא עדיין חיה. לגורלה של הלנה-הלה רוט יש שלוש אפשרויות.

1. הרעה בין כולן – שהיא נרצחה יחד עם נשות וילדי הקבוצה אך שמה נעדר מן הרשימות.

2. נפטרה במהלך שהותם ביוגוסלביה ונקברה בקבורה מסודרת.

3. אומצה ע"י טרי ונשארה בחיים.

המשפחה מבקשת לדעת:

אם מישהו מקהילת יהודי יוגוסלביה, מכיר ומזהה את הדמויות אשר בתמונות, יודע על פטירות בקבוצה אשר טופלו ע"י "חברה קדישא" של יהודי יוגוסלביה או בלגרד? יודע מי זאת אותה דודה טרי? מזהה את הרחוב בו צולמה התמונה, מכיר את הצלמנייה על ידה צולמה התמונה? כל פרט אחר אשר יעזור לאתר את הלנה-הלה רוט בת אלכסנדר ומרגיט אשר אמורה להיות היום בת 77 שנים?

בתודה גדולה מקרב לב,

משפחת רוט – ישראל

בדבר פרטים נא להתקשר לעופר רוט : 054 7586130

נורה רייס
מרכז זלמן שזר, ערב עיון ותערוכת עבודות של משלחת הסטודנטים לתיעוד
הקהילה היהודית בסרייבו וסביבותיה.

בחודש אוגוסט האחרון, קבוצה של 32 סטודנטים ישראליים, ממגוון תחומים אקדמאיים ועם זיקות שונות למסורת היהודית, יצאה לתעד ולחקור את עברה ומורשתה המפוארת של קהילת יהודי סרייבו. הקהילה היהודית בסרייבו היתה ברובה המוחלט ספרדית, ומנתה ערב פרוץ מלחמת העולם השנייה כ-12,500 חברים, שהיוו כ-12% מכלל תושבי העיר.

המשלחת פעלה במסגרתו של הפרויקט "מסע אל המורשת היהודית" מטעם מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל וקרן אבי-חי.

טרם היציאה למסע, הסטודנטים עברו תהליך ארוך של הכנה בו למדו על ההיסטוריה, האמנות, התרבות והאדריכלות של יהדות ספרד בכלל ושל קהילת סרייבו בפרט. שיאו של התהליך היה בשלושת השבועות בהם עבדו וסיירו בשטח, והתחקו אחר מקומות בהם פרחו בעבר חיים יהודיים. במסגרת מסע התיעוד המשלחת התמקדה במספר נושאים: בתיעוד המרחב העירוני בו חיה ופעלה הקהילה, בית הקברות היהודי בסרייבו, בית הכנסת האשכנזי ואוסף הספרים שבו, בית הכנסת הספרדי הגדול, בית הכנסת "קאל די בילאבה", בתיעוד קהילות יהודיות בעיירות סמוכות לסרייבו, ובעריכת ראיונות עם חלק מחברי הקהילה היהודית של סרייבו כיום.

בין מהממצאים המרשימים אותם חשפה המשלחת הינו כיפת בית הכנסת המקורית וציורי הקיר של בית הכנסת הספרדי הגדול, וגילוייה של גניזה בעליית הגג של בית הכנסת "קאל די בילאבה".

את ממצאי התיעוד הללו ושאר הממצאים, הציגו הסטודנטים תחילה בערב מרגש מול חברי הקהילה היהודית בסרייבו בבנין הקהילה בעיר, ולאחר מכן עם שובם ארצה בבית אבי-חי בירושלים. החומר התיעודי אותו אספו ועיבדו יועלה בקרוב לאתר האינטרנט של הפרויקט.

בערב המרגש בו תועדו עבודות הסטודנטים בסרייבו, נכחה גם חברתנו הגב' דינה קטן בן ציון. רצ"ב המייל ששלחה דינה לגב' חנה הולנד למחרת הארוע :

לדעת המערכת המייל מסכם את כל מה שיכולנו להגיד בשבחו של הפרויקט לכל מילה נוספת מיותרת.

אל: גב' חנה הולנד

מארגנת פרויקט תיעוד הקהילה היהודית בסרייבו ובסביבותיה
שלום רב,

בעקבות ההזמנה שנשלחה אלי הגעתי לערב שהתקיים בבית אבי חי, וברצוני להודות לכם ולהביע את הוקרתי.

כמי שעוסקת שנים רבות בתרגום מספרות עמי יוגוסלביה ומקדישה חלק ניכר מעבודתי לחקר הנושא היהודי בספרות זו, שמחתי על עצם העובדה שעיר זו וקהילתה שימשו יעד למפעל המחקרי שלכם ועל ההישג המרשים של משלחת הסטודנטים. הערב היפה, העשיר והמעניין הזה הפתיע וריגש אותי.

ימים רבים אני נתונה להרגשה שמתי המעט ששרדו מקהילת יהודי יוגוסלביה ובכלל זה גם מיהודי עיר הולדתי סרייבו חיים בהרגשה כי הם צאצאי המעטים של קהילה יהודית מרתקת בעושר מרכיביה, בתולדותיה ובמורשתה, אך מעט ידוע על כך, ובארץ לא נמצא מקום שבו ניתן לטעת את הידע הזה כדי שישמש את המתעניינים בו. עד כמה שידעתי מגעת אין בארץ קתדרה שעוסקת בלימודים סלביים בכלל, כל שכן ביוגוסלביה ובתולדות יהודיה. סטודנט המבקש ללמוד על כך עושה זאת לרוב בדרכי עקיפין שונות ומשונות ודרושה מידה עצומה של מוטיבציה כדי להתמיד בתנאים אלה בחקר נושאים הקשורים ביהודי יוגוסלביה.

אין פלא אפוא שהצגת פירות עבודתה המצוינת של משלחת הסטודנטים על צוותיה השונים היתה מבחינתי חוויה מרתקת ומרגשת, הן בזכות העניין והמיומנות שגילו כל הצוותים בנושא מחקרם וביכולתם להציגו באופן בהיר, תמציתי ועם זאת עשיר בידע, ומהיבטים שונים, והן בהרגשה כי על המפה הענקית של תולדות העם היהודי נמצא בארץ מקום גם לקהילה קטנה זו, ההולכת ונעלמת.*

בתודה, בברכה ובהוקרה,

דינה קטן בן ציון

- ביום חמישי ה-24/03/2011 ב"מרכז יום לקשיש", רח' שז"ר 44 יהוד, נקיים שוב את ערב סיכום עבודות של משלחת סטודנטים לתיעוד הקהילה היהודית בסרייבו וסביבותיה. נפגשים לקפה ועוגה בשעה 19:00 תחילת האירוע ב - 19:30

עדנה מרקוביץ, חיפה

מפגש בערב חורפי גשום וסוער, הרצאתו של מר שי אגמון: "חיות הבר בארץ, מימי התנ"ך עד ימינו."

חיפה 4.1.2011 מתאספים כ- 20 חברי התאחדות בבית מפלגת העבודה בכרמל.

מזג האוויר גשום, סוער וקר. מירי דרמן מגיעה מכפר-סבא עם כיבוד מחמם נפש. שותים קפה. מדליקים חימום ויש אווירה. חשבתי לעצמי: "בגשם כזה אף אחד לא יצא מהבית!" והנה מגיעים. שמחים להיפגש. מתרגשים לראות שוב פנים מוכרות. משוחחים בשפה המורכבת מביליל של מילים מעורבות: סרבו-קרואטית ועברית. אני חשה "בבית" (הסבים וההורים שלי מבלגרד. משפחת שטיינדלר - עומרי)

המרצה: מר שי אגמון, נכד לעולי יוגוסלביה, מיכאל (שמולה) ושרי אגמון - אנגלמן.

אבא של שי, איתן אגמון, מספר בקצרה על עליית המשפחה ארצה.

נושא ההרצאה: "חיות הבר בארץ, מימי התנ"ך עד ימינו". הרצאתו של שי מרתקת את הקהל. אנו נהנים מהידע הרב, החן, ההומור והאינטליגנציה של המרצה הצעיר. שקופיות מוקרנות על מסך ואנו סופגים מידע על חיות שהיו בארץ בתקופת התנ"ך ועדיין קיימות. על חיות וציפורים שנכחדו כתוצאה מתנאי טבע וממעשי ידי אדם (צייד). התמונות

הצבעוניות מלוות בפסוקים מהתנ"ך ומתברר לנו כי כמה מנביאנו היו ידענים מכובדים בנושא חיות וציפורים (ירמיהו, ישעיהו, יחזקאל ועוד ....)

מתברר לנו כי חלק משמות החיות וציפורי הבר בתקופת התנ"ך אינם מזוהים עדיין ע"י חוקרי המקרא והמדענים של היום, למשל: "קיפוז", "זמר" ועוד ....

לסיכום: נהנינו מהמרצה, מההרצאה, מהמפגש וממירי שארגנה ודאגה לכל. מקווה שנמשיך במסורת המפגשים, להתראות.

Tatjana, Paljo i Anton Strisco

ברוכים הבאים ארצה, קליטה קלה והשתלבות מהירה
מאחלים בשם כל חברי התאחדות עולי יוגוסלביה לשעבר
מירי דרמן ולילי פפו - ועדת עולים חדשים

בועז גיבעון הידעת??

הידעת שאשתו הראשונה של אלברט איינשטיין הייתה ממוצא יוגוסלבי?
אם כן, באותה תקופה, סוף המאה ה-19 כל חלקיה הצפוניים של יוגוסלביה לשעבר היו תחת שלטון אוסטרו-הונגרי.
שמה היה מילבה מאריץ, היא נולדה ב-19 לדצמבר 1875 למשפחה מבוססת ממוצא סרבי בוויודינה. לאחר שנים קיבל אביה עבודה כרשם בבית המשפט והמשפחה עברה לזאגרב. מילבה הצטיינה במתמטיקה ובפיזיקה ונסעה להמשך לימודיה בשוויץ, מקרה נדיר ויוצא דופן באותה תקופה מוקדמת.
בצירך נפגשו מילבה ואלברט איינשטיין. התעניינות בנושאים משותפים קרבה בין שני צעירים אלה. הם התאהבו ונישאו. נולדו להם שני בנים, שמבחינת ההלכה לא היו יהודים. מילבה הייתה שותפה מלאה לאותם המאמרים המופלאים שהביאו לאיינשטיין את פרס הנובל ואת פרסומו העולמי. איינשטיין ניסח את הנוסחאות שלו ומילבה ישבה לשולחן המטבח, לאחר שסיימה את כל מטלות הבית, ועשתה עד השעות הקטנות של הלילה את כל החישובים הארוכים והמסובכים והכינה אותם לבעלה ערוכים ומסודרים לשימוש.
כעבור זמן הם התגרשו ונפרדו דרכיהם.
נכדתו של איינשטיין, בת בנו שנישא ליהודיה, עלתה ארצה בשנות ה-70. בשנות ה-90 סר איסור פרסום מכתבי המשפחה. עיתונאים, סופרים ומדענים יכולים להשתמש בחומר ולפרסמו.
מילבה נפטרה בשנת 1948 בציריך בת 73 שנים.

ביקור במוזיאון ארצות המקרא

בחודש אוקטובר האחרון ביקרנו, כ-40 חברות וחברים, יוצאי יוגוסלביה, במוזיאון ארצות המקרא בירושלים. ביקרנו בתערוכה, המאגיה ביהדות. את הביקור הנחה ד"ר פיליפ ווקוסוביץ, אוצר התערוכה. ד"ר ווקוסוביץ הוא עולה חדש (יחסית) שעלה ארצה ממונטנגרו. מורגש היה שד"ר ווקוסוביץ "חי" את הנושא. הוא הוביל אותנו בנבכי המאגיה ביהדות ובארצות האזור, בתקופת המקרא והקסים אותנו בבקיעותו בנושא ובמעורבותו בכל שלב ושלב בתערוכה. בסיום הביקור ביקשתי מד"ר ווקוסוביץ לכתוב לנו כמה מילים בנושא המאגיה ביהדות ולהלן מאמרו:

ד"ר פיליפ ווקוסוביץ לכל הרוחות והשדים – לחשים וקמיעות במסורת היהודית

כמו רבים כיום, האמינו הקדמונים כי העולם מלא בישויות על-טבעיות ובכוחות שונים כגון מלאכים, שדים, רוחות ועין הרע. לגורמים אלה יוחסה עוצמה רבה, והם נתפסו כאחראים לרבים מהאירועים היומיומיים – החיוביים, ובעיקר השליליים. על פי האמונה הרווחת ניתן לשלוט בכוחות הללו ולהפעילם במטרה להיטיב עם אדם או לפגוע בו. על סמך הגדרת המטרה של פעולות אלה, אנו יכולים להבחין בין כישוף (או מאגיה שחורה), לבין מאגיה (מאגיה מגוננת או מאגיה לבנה).

החוק המקראי אוסר לחלוטין על כל
צורה של כישוף (מאגיה שחורה):
"מכשפה לא תחיה" (שמות
כב, יז)

"לא ימצא בך ... קסם קסמים
מעונן ומנחש ומכשף, וחבר
חבר ושאל אוב וידעני ודרש
אל המתים" (דברים יח, י)

עם זאת, העיסוק במאגיה לבנה,
כלומר, ההגנה מפני אומנויות
שחורות, כוחות האופל והנזק שהם
עלולים לגרום, לא נאסר ביהדות.
אבחנה זו עולה מהמקורות המקראיים
ומספרות חז"ל, וכן מתוך קמיעות
רבים שנעשו למטרות מגוונות ונכתבו
בחלקם הגדול בידי רבנים. עיצובה של
התערוכה נועד להמחיש חלוקה זו.

כיום, המאגיה הפכה נפוצה במידה כזו
שקשה לדמיין את חיינו בלעדיה.
עובדה מעניינת היא שרובנו כלל לא
מודעים לכך שחלק מן החפצים בהם
אנו משתמשים והפעולות אותן אנו
מבצעים בחיי היומיום הם מאגיים
באופיים. הדוגמאות לכך רבות
מספור: נקישה על עץ, "טפו טפו
טפו", "בלי עין הרע", הענקת שם
לילד רק לאחר לידתו, האמונה בכוחה
המגונן של המזוזה, צמידים מחוט
אדום וקמיעות – לכל אלה ולמנהגים
רבים אחרים שורשים עתיקים. חלק
מהמנהגים הללו ממשיכים להיות

נפוצים, על אף שאיבדו את משמעותם המקורית. דוגמה מובהקת לכך היא הנוסחה המאגית
המפורסמת "אברקדברה", ששורשיה נעוצים במאה השלישית לספירה.

בטכס יום השואה שיתקיים השנה, אנו מבקשים לשתף בני נוער ממשפחות שמוצאן
מארצות יוגוסלביה לשעבר. המעוניינים יפנו למירי דרמן טל : 055 3556842

חברי ההתאחדות מקבלים בברכת ברוכים הבאים את העולה החדשה
Sandra Novakovic סנדרה נובקוביץ
מירי דרמן ולילי פפו - ועדת עולים חדשים

ביקור בסומבור-סרביה 2009, עם אבי, משה מוספיה ז"ל נכתב על ידי בתו מיכל טולפן

מבוא:

עד שנת 1941 גרו אבי ומשפחתו בזגרב.
עם עלות האוסטאשים, הוברחה דודתי לאיטליה, ואבי והוריו גנבו את הגבול לסרביה שהייתה בשליטת ההונגרים. אבי היה אז בן 14, ושהה במשך 3 שנים בסומבור, עד לגירושם למחנות. כפליט שלא דובר הונגרית לא התאפשר לו ללמוד בבית הספר, והוא עבד כשוליית חשמלאי. בגיל 18 שב לסומבור, המשיך לעבוד באותו המקום, והשלים את השכלתו בלימודי ערב. בגיל 20 עזב אבי את העיר, ושב אליה 62 שנים מאוחר יותר ביחד עם שני ילדיו ושניים מנכדיו. איתנו.

סומבור 2009

62 שנים, ושום דבר לא השתנה. הרחובות אותם רחובות. הבתים אותם בתים. בתים אוסטרו-הונגרים יפים. העיר ירוקה. עלוות העצים ירוקה וגדולה. האנשים חביבים. אחר הצהריים הקצב איטי. מעט המכוניות נוסעות לאט. כולם נוסעים לאיטם באופניים. אנשים עוצרים כמו ילדים טובים ברמזור אדום, ואפילו שאין מכונית אחת. אומרים זה לזה שלום בשמחה מתנשקים ומשוחחים עם מכרים מזדמנים ברחוב, נעים בסומבור.

אבא הוביל אותנו בדרכי העבר:
ראשון מול המלון: הבית שם גרה דינה מחולון. איזה גג יפה יש לו.

כמה בניינים בהמשך הרחוב נמצאת החשמליה בה עבד. עדיין מוכרים שם מכשירי חשמל. לפני שלושה חודשים התחלפו הבעלים. החדר מאחור, ששימש את בית המלאכה נטוש. אבא הביא את תעודת ההסמכה שלו על שנות העבודה שם כשוליית חשמלאי, והראה אותה למוכרת בחנות.

מול חנות החשמל יש חנות גרביים גדולה. שם עמדה בשנות הארבעים הדודה לילי מרישפון, וקישטה ביופייה את חנות הגרביים המשפחתית. גרביים יפות יש שם. עדיין.

אכלנו גלידה ושאם-פיתה ב-PELIVAN. כמו פעם בדיוק.

בהמשך הרחוב בית ספר התיכון, בו למד אבי אחרי המלחמה. בית הספר נראה כה יפה ומכובד אף כי הוא זקוק פה ושם לשיפוץ. הוזמנו להיכנס לכיתות. חדר לימודי הפילוסופיה בהחלט הרשים אותנו.

ממול נמצא המקווה, שאינו פעיל כיום. מסתבר שהיה זה מקום חשוב גם לחילוניים, משום שהמים בבתיים נשאבו מהבארות שבחצרות, ורק במקווה היו מים זורמים חמים.

המשכנו בדרך למאפיה.

בדרך ראינו את אולם ההתעמלות המהודר (שגם הוא זקוק קצת לשיפוץ), שהזכיר לאבי את המפלה המוחצת של 20:0 לאלוף יוגוסלביה בפינג-פונג.

בדרך בית המרקחת שהיה של אבא של דורה. (לא חזר). עומד על מכונו.

עוד כמה מטרים, סופרמרקט סינגוגה. מסתבר שליד בית הכנסת הישן נפתחה

חנות מכולת, שכונתה סינגוגה, זכתה להצלחה רבה וזה כבר סניף נוסף של רשת סינגוגה. מוכרים שם גם נקניקים לא כשרים. עוד כמה מטרים, בניין עזוב, שם גרה פעם הגברת שהבריחה את אבי את הגבול. ממול הבית של האחיות, שלימדו את אבי צרפתית בהתנדבות. בהמשך הרחוב מועדון טניס חמוד עם מגרשי חמרה. אבא, שחקן טניס מושבע, התלהב מחידושי סומבור. ישבנו שם לנוח בהנאה מרובה. לפני הסיבוב, בצד שמאל, גר הרופא שטיפל באבי בחינם. (דלקת בגרון). אחרי הסיבוב המאפיה עומדת בדיוק במקום בו היתה. אבי הביא מתנה לאופה או למי ממשפחתו. האופה היה חבר ילדות של אביו, ובכל חודש קיבל ממנו את נקודות המזון הספורות של המשפחה, ונתן להם לחם ככל צרכם בלי קשר להקצבה. אבי בא להגיד תודה לאופה, על שלא רעבו ללחם בסומבור אף לא יום אחד. גם פה התחלפו הבעלים.

במתנה שיועדה לאופה (פסלון נוצרי מעץ זית) זכה כמה שעות אחר כך הזמר-נגן בבית הקפה, ששר לאבא שירים של פעם כבקשתו, עוד ועוד. ביקרנו בחצר הבית בו גרה אימי עם משפחתה לפני המלחמה, ובחדר סמוך באותה החצר לאחר המלחמה. איזו חצר נחמדה. איזו סביבה נעימה לגור בה. אבא כה התרגש לזכר הרומן עם אמא שהתחיל שם אחרי המלחמה. אני מזהה את הרחוב מתמונת הילדות של אמא ומשפחתה. אנו מזהים את הבית לפי תמונת החלון עם שלוש הבנות. שתיים משלוש הבנות לא חזרו. החלון עדיין בדיוק שם.

ביקרנו בכניסה לחדר בו גרו אבי והוריו. עד היום החצר מתוחזקת יפה. יש לאבי תמונה של אימו במדרגות לחדר, ושמו לב, שהסדק שנראה בתמונה משנת 1943 התרחב עם השנים, וחלק ממנו נפל. על אותו הסדק עמדה והצטלמה סבתי המנוחה לפני המלחמה. גם אבא הצטלם בעומדו על אותו הסדק, 66 שנים אחרי.

נסענו בכרכרה לבית הקברות. בדרך הראה לנו הרכב את בניין בית הכנסת לשעבר, שהפך לבית של חברת נקיון. בבית הקברות הניח אבא זר פרחים למרגלות האנדרטה שהוקמה לזכר 1000 היהודים שנספו במלחמה (מתוך 1200 שגורשו). שם רשומה גם אימו קלרה אברהם ז"ל, כמו גם רוב בני משפחת אימי מגדה מוספיה לבית דרליך ז"ל. הסתובבנו ארוכות בין הקברים ההרוסים ברובם, ניסינו למצוא בני משפחה שנפטרו לפני המבול, או הורים של חברים. למרבה ההפתעה מצאנו בית וגינה קטנה צמודים לחדר הטהרה, גר שם האחראי על בית

הקברות ומגדל ירקות ופרחים לשימוש שוטף. מה אומר, מקום מוזר לגור בו. נפרדנו בלב כבד מבית הקברות. מהמצבה הגדולה, מבני משפחתנו הרבים רבים הרשומים שם, והמשכנו בכרכרה ליער שיקרה. דוגמית יער ליתר דיוק, אבל בהחלט היה זה מחוז חפץ לטיולים מאושרים של החברים. כך הסתובבנו לאיטנו עם אבי בסומבור, כשהוא מלא הכרת תודה על השנים היפות בה חיי שם כפליט: יחד עם הוריו, עם עבודה, ללא רעב, ועם חבורת ילדים שהפכו

להיות חברי חיינו, שם הכיר את אשתו לעתיד, שם גם צבר גיל, משקל, גובה, מקצוע וכוחות לקראת המבחן הגדול: מחנות עבודת הפרך וברגן בלזן. הטיוול הזה היה כל כך ביתי, משפחתי, קרוב ומחבק. השפה ברחוב, היא שפת האוהבים אותה לגווניה, הסרבו קרואטית. כל מי שיידבר בסרבו קרואטית, אותה אינני מבינה, יישמע לי כמברך. הסיפורים על האנשים הקרובים לי. חיים ומתים. אינטימיות משפחתית שמצאה את מקומה. האוכל הביתי הסרבי, שאת שמותיו וטעמו אנו מכירים היטב. אבי הזמין אותנו לטיול הזה. ובגדול. כמו שהוא ידע ואהב. הוא הזמין והוביל וסיפר ותירגם, והעביר לנו את אהבתו למקום. היה לי טוב שם.

*****

משה מוספיה ז"ל נפטר ביוני 2010 והותיר לנו במתנה את זכרו של הטיול הנהדר הזה.

חברי התאחדות עולי יוגוסלביה לשעבר, מברכים במזל טוב את יו"ר התאחדות, מר משה בן שחר ורעייתו אילנה להולדת נכדם הבכור ליאם, דניאל שתזכו להרבה אושר נחת ושמחות לרוב!

לבנה רייטשוק ערב יוגוסלבי ביהוד

בערב סגרירי של יום חמישי ה-23/12/2010 התקיים מפגש של התאחדות עולי יוגוסלביה בהנהגתה של מירי דרמן. התכנסנו ביהוד, במועדון מקושט צבעוני וחגיגי, באדיבותם של מר בעז גבעון ומנהלת המועדון, הגב' יהודית שורק. התקבצנו שם ישראלים ותיקים בגיל הורי לצד עולים חדשים שזה מקרוב באו. ילידי יוגוסלביה לצד צברים-דור שני לעליה.

כל אחד תרם חלקו בכיבוד; מאכלים מסורתיים שונים, וכמובן איך אפשר בלי הפלצ'ניקה והשליבוביץ. בין הטעימות

המוזמנים שמחו להיפגש, להתחבק ולהתנשק וכמובן לדבר בו זמנית בשתי שפות. זר לא יבין זאת. גב' סידה פישר מנתניה הביאה וסט שנהגה ללבוש בצעירותה ביוגוסלביה וכיום תרמה אותו ל"יד ושם". גם אני הצגתי את הוסט הפרחוני והרקום שאמי לבשה בצעירותה.

לאחר מכן התיישבנו במעגל. הזמר מר אבי אלבאחי שר בקול ענוג, קטיפתי ונוסטלגי ובליוי הגיטרה שלו. שמחתי להצטרף לשירה שהזכירה לי את ילדותי, ביחוד השיר kad ja pojдох na bembasu to nisu vesla moje brodice cirri biri bela mare moja, odoh, umarine, צ'ירי בירי בלה מרה מויה, אודו או מרינה. חלק מהבנות יצאו בריקודי קולו.

פובה שפיצר סיפר בדיחות והשמחה הייתה רבה. מידי פעם תרגמתי לבעלי, כדי שלא יהיה לגמרי אוטוטיידר. זה גורלו. במשך השנים הוא בילה במחיצת דוברי סרבית, ביחוד כשסבתי היקרה, גולדינה שלום, שלא הצליחה ללמוד עברית, הייתה בחיים.

מעט לגבי מוצאי; הורי שלום פלורה מבוגריו ושלוש אלברט ז"ל מזניצה, עלו ארצה בשנת 1948 ביחד עם אחיה של אימי ועם אימה. אביה וקרובים נוספים נספו בשואה, כך גם אצו ואחיו של אבי. אני ואחי ילידי הארץ, נקראנו על שמם של

הסבים שנספו בשואה, בלנקיצה ויהודה. עם עלייתם התגוררו בני משפחתי במעברה בלוד ותוך זמן קצר עברו לירושלים. אני נשואה + 2, עזבתי מזמן את ירושלים. גרתי בטבריה, חיפה, מיאמי שבארה"ב וכעת בכוכב יאיר. נאחל לכולם שנה אזרחית טובה ומוצלחת, שנת בריאות טובה, אהבה ושמחה.

דינה קטן-כן ציון

אל: גב' ליסה פרץ, עורכת "גלריה", עיתון הארץ
"ריח הגשם בבלקן"

סדרת טלוויזיה על משפחה יהודית-ספרדית מסרבייבו בטלוויזיה בבלגראד

הסופרת הסרבית גורדנה קואיץ', בת לאב סרבי ולאם יהודייה ילידת סרבייבו, כתבה עד כה 7 רומנים העוסקים כולם בחייהם של יהודים גולי יהדות ספרד על אדמת הבלקן. עלילות ספריה מתרחשות חלקן במאה העשרים וחלקן במאות הקודמות, החל מגירוש ספרד. כל הרומנים שלה היו לרבי מכר. הראשון ביניהם, ריח הגשם בבלקן יצא ב-1986, ומאז ראו אור 27 מהדורות. בימים אלה משודר מדי שבוע פרק מסדרת טלוויזיה מרתקת, שנעשתה על פי הרומן. כל מי שגדל בבית שבו שמע אמרות בלדינו וקלט מסרים וחכמת חיים שנצרכה במשך דורות, יתרגש מאוד מצפייה בסדרה זו. אני התרגשתי.

בעקבות הספר מעלה הסדרה את סיפורם של בני משפחה יהודית-ספרדית שחיה בסרבייבו בין שתי מלחמות העולם, ובה חמש בנות ושני בנים. המשפחה אמיתית ולא בדויה. זוהי משפחת אמה של הסופרת. כל בנות המשפחה הפכו לימים נשים חזקות, עצמאיות, שהשכילו לפרוץ את

מוסכמות החברה הפטריארכאלית בזמן כל אחת בדרך משלה ובלי להרוס את המסגרת המשפחתית. אחד הבנים עלה אחרי המלחמה ארצה, הקים משפחה ונולדו לו שלוש בנות. האחות הבכורה הייתה סופרת ומחזאית שנודעה בשמה כ"בוכורטה" (שמה מוכר היטב למתעניינים בספרות בלדינו); הצעירה הפכה לבלרינה שזכתה לשבחים רבים בתפקידיה בבלט של בלגראד, ושלוש האחיות האחרות היו כובעניות שהצליחו לפרנס את משפחתן בחנות לייצור כובעים שהקימו.

הסדרה מביאה פרקים מחיי המשפחה, מן האהבות בחיי הנשים בצעירותן, מן הלבטים והחלומות, שנקטעו עם פלישת הגרמנים ואירועי מלחמת העולם השנייה. היא עשויה היטב מבחינת התסריט, הבימוי והליהוק, ומצליחה לרתק את הקשב ולשבות את הלב. ידוע כי חשובי הסופרים ביוגוסלביה לשעבר כתבו על יהודים כחלק מן הפסיפס האנושי הרב-גוני בארצם ועל יהדות כדת ומסורת שהפכה למורשת תרבותית בעולם שקם לאחר השואה. כיום מרגש להיווכח כי הסופרת גורדנה קואיץ', הן באמצעות הרומנים הפופולריים שכתבה ובעיקר ברומן הזה, שהפך לסדרת טלוויזיה, הצליחה באמצעות סיפור חיים אמיתי, המסופר באופן מרתק, להנכיח בתרבות הסרבית בת זמננו את קיומה של המשפחה היהודית-ספרדית, בייחודה ובעוצמות המפתיעות שהיו גנוזות בה – משפחה אחת מתוך קהילה שרוב בניה נכחדו בשואה.

מירי דרמן
למרות הכל !.....

למרות הכל, למרות המצב הכלכלי, למרות שאין לנו פינה משלנו לשבת ולקיים בה מפגשים, אנו ממשיכים להיפגש ולפעול.

אין הדברים ברורים מאליהם !! אנשים טובים, שאכפת להם מהמשך קיום ההתאחדות, עוזרים לנו לממש את המפגשים. בעזרתם האדיבה של מר משה טסטה מירושלים, מר בועז גבעון ביהוד ומר איזו קבליו מחיפה, אשר פתחו לנו דלתות של ארגונים שונים, קבלנו את המקומות בחינם. כמו כן, "בית העולים" ברח' חשמונאים בת"א, מאפשר לנו לקיים פעילויות בחינם בתנאי שתהיינה מכוונות לעולים חדשים.

גם המרצים תורמים לנו מזמנם בחינם. הפעם היה זה מר שי אגמון שהרצה לנו בחיפה ומר אבי אלבחרי שארגן את השירה בערב היוגוסלבי ביהוד.

- ביום שני ה- 28.2.11 תרצה לנו הגב' דינה קטן בן ציון. נושא ההרצאה : " סופר, מתרגם ומה שביניהם - ספרות יוגוסלביה לשעבר בתרגום עברי". נפגשים לקפה ועוגה ב- 18:30 תחילת ההרצאה ב- 19:00. ההרצאה מתקיימת ב"מרכז יום לקשיש" רח' שזר 44, יהוד.

- ביום חמישי ה- 24/03/2011 ב"מרכז יום לקשיש", רח' שזר 44 יהוד, נקיים ערב סיכום עבודות של משלחת סטודנטים לתיעוד הקהילה היהודית בסרייבו וסביבותיה. נפגשים לקפה ועוגה בשעה 19:00 תחילת האירוע ב- 19:30

מרגש מאוד להיווכח עד כמה החברים נהנים מהמפגשים, מהביחד, משתפים פעולה ומבקשים שנמשיך לקיים פעילויות. לשם כך אנחנו כאן בשבילכם ולמענכם.... אז שתי בקשות קטנות, למי מכם שבאפשרותו לעזור לנו.

אנו זקוקים 1. למקומות מפגש נוספים (אפשר גם בבתי פרטיים)
2. חברים שמוכנים להרצות, לשיר, להדריך, לספר וכו .... (בעברית וגם בסרב-קרואטית)
להצעות ורעיונות נא לפנות אל מירי דרמן 050 3556842 או ללילי פפו 050 3556841

אנו ממשיכים לאסוף חומר לשם הכנת ערב לזכרו של דדו - דוד אלעזר.
מי שברשותו: סרטונים, תמונות, תעודות וכו'... נשמח לקבל בהשאלה את החומר .
כמו כן, אנו אוספים סיפורים אישיים, המספרים על חוויות עם דדו .
נא לפנות אל : בועז גבעון טל: 050 5962232
או למירי דרמן 050 3556842